

УДК 355.455

Тарасов В.М. к.військ.н., доцент;

Шевченко О.В. к.військ.н., с.н.с.

Національний університет оборони України.

Дислокація військових частин механізованих (танкових) військ в інтересах оборони країни за умов невизначеності противника

Дислокация военных частей механизированных (танковых) войск в интересах обороны страны в условиях неопределенности противника

Dislocation units mechanized (armored) forces in the interest of national defense for those situations where the enemy

Резюме. Представлено регіональний підхід до обґрунтування дислокації та районів бойового призначення частин механізованих (танкових) військ в інтересах оборони країни за умов невизначеності противника.

Резюме. Представлен региональный подход к обоснованию дислокации и районов боевого назначения частей механизированных (танковых) войск в интересах обороны страны в условиях неопределенности противника.

Resume. Presented a regional approach to deployment and combat supplies parts districts mechanized (armored) forces in the defense of the country in the face of uncertainty of the enemy.

Ключові слова: оборона країни в умовах невизначеності противника, дислокація механізованих (танкових) військ, регіональний підхід.

Ключевые слова: оборона страны в условиях неопределенности противника, дислокация механизированных (танковых) войск, региональный подход.

Keywords: defense of the country in the face of uncertainty enemy, dislocation mechanized (armored) forces, regional approach.

Постановка проблеми.

У новій редакції воєнної доктрини України визначені можливі шляхи втягнення держави у воєнні конфлікти:

збройний конфлікт на державному кордоні або збройний конфлікт усередині держави, при цьому негативні наслідки для національної безпеки України можуть оцінюватися як значні;

локальна війна, що може виникнути в разі збройної агресії проти України з боку іншої держави регіону, при цьому негативні наслідки для національної безпеки України можуть оцінюватися як катастрофічні;

регіональна війна, що може виникнути в разі збройної агресії двох і більше держав проти України, при цьому негативні наслідки для національної безпеки України можуть оцінюватися як незворотні.

Воєнні дії окремих держав у різних регіонах світу на початку XXI століття

підтверджують той факт, що сучасні міждержавні відносини, як і колись, будуються на використанні воєнної сили. В наукових роботах [1, 3, 5], присвячених аналізу війн XX та початку XXI століття, наголошується на зростанні ролі початкового періоду, раптовості нападу агресора, аналізується ступінь готовності збройних сил та економіки країни до захисту своєї територіальної цілісності. Якщо в Першу світову війну ці фактори переважно здійснювали вплив лише на результати прикордонних зіткнень, то в Другій світовій війні вони набувають більш вирішального значення та певним чином впливають безпосередньо на її кінцеві результати.

Це обумовило потребу у визначенні нових підходів до порядку застосування та визначення структури збройних сил з метою передбачення спроможності угруповань військ

(сил) до дій складом мирного часу, без проведення мобілізаційного розгортання.

За досвідом подій в зоні Перської затоки, Югославії, Афганістані та в країнах Північної Африки, США та їх союзники для досягнення стратегічних цілей намагались добитися інформаційної переваги над противником. З початком воєнних дій нападник масово застосовував по військових об'єктах і об'єктах економіки країни всі види звичайних засобів ураження, і в першу чергу високоточну зброю, нарощуючи інтенсивність ракетно-вогневого впливу по об'єктах економіки і тилу, наносячи удари по військах на всю глибину їх стратегічної побудови, намагаючись паралізувати життя всієї країни. Інформаційні операції, радіоелектронні та вогневі удари в початковий період війни дезорганізують державну систему управління, деморалізують населення і особовий склад збройних сил країни, яка зазнала нападу, призводять до нездатності її військово-політичного керівництва організувати виконання підпорядкованими військами (силами) бойових завдань із відбиття вторгнення. Таким чином, вже у початковому періоді, досягалися значні воєнно-політичні та стратегічні цілі всієї війни.

Вищезазначене висуває якісно нові вимоги до дислокації військових частин механізованих (танкових) військ, як основи сил швидкого реагування. Розвиток територіальної організації збройних сил, як основи дислокації, є дуже складним процесом, який сьогодні недостатньо досліджений в теоретичному плані, що і підкреслює актуальність цієї теми.

Ступінь розробленості проблеми. Аналіз результатів останніх наукових досліджень і публікацій свідчить про те, що дослідженню територіальної організації збройних сил приділяється певна увага [6, 7], але в цих роботах не знайшли відображення питання застосування наукових методів моделювання при визначенні районів дислокації та районів бойового призначення військових частин механізованих (танкових) військ в умовах невизначеності противника. Згідно закону України “Про Збройні сили України” органи військового управління, з'єднання, військові частини, установи та організації Збройних Сил України дислокуються на території держави або тимчасово за її межами відповідно до завдань оборони, стратегічного плану застосування і завдань Збройних Сил України з урахуванням військово-адміністративного поділу території України та соціально-економічних умов районів дислокації.

Метою даної статті є обґрунтування геопросторових показників дислокації військових

частин механізованих (танкових) військ в інтересах оборони країни за умов невизначеності противника.

Виклад основного матеріалу.

У військовій історії під початковим періодом війни розуміють час, протягом якого країни ведуть бойові дії угрупованнями збройних сил, розгорнутими до початку війни, з метою досягнення найближчих цілей, створення сприятливих умов для введення у битву головних сил і ведення наступних операцій. Головною рисою початкового періоду війни минулого було (для агресора) проведення перших наступальних операцій значних за масштабами з метою розгрому військ (сил) і створення умов для переможного завершення війни. Країни, на які було здійснено напад, вели в цей період, як правило, оборонні бойові дії в складних умовах на землі, на морі і в повітрі силами першого стратегічного ешелону, під прикриттям якого продовжувалась мобілізація та стратегічне розгортання збройних сил.

З розвитком далекобійної високоточної зброї почали зникати межі між фронтом і тилом, війська набули здатності завдавати вогневих ударів на всю глибину території противника [1, 3, 5]. Першочерговому вогневому ураженню почали підпадати критично важливі об'єкти, які були основою обороноздатності держави. У світових війнах ХХ століття країни, що зазнали нападу, через тривалість початкового періоду війни мали можливість перевести свою економіку на режим воєнного часу. А за умов швидкоплинності війни майбутнього в ХХІ столітті така можливість стає малоімовірною. Суттєві зміни в характері збройної боротьби сучасності передбачають зміни і в територіальній організації Збройних Сил України, особливо зміни районів дислокації та районів бойового призначення військових частин механізованих (танкових) військ в умовах невизначеності противника.

Історію будівництва Збройних Сил України можна умовно поділити на чотири основні етапи: *перший етап* – формування основ Збройних Сил України (1991–1996 рр.); *другий етап* – подальше будівництво Збройних Сил України (1997–2000 рр.); *третій етап* – реформування Збройних Сил України (2001–2005 рр.); *четвертий етап* – розвиток Збройних Сил України (з 2006 р.). 16 липня 1990 року Верховна Рада УРСР проголосила Декларацію про державний суверенітет України. Віднині Україна, як суверенна держава, отримала право на власні збройні сили й інші військові формування та органи спеціального призначення. Важливо, що в Декларації

підкреслено намір використовувати це право винятково у миролюбних цілях, а також визначено низку інших фундаментальних положень: прагнення до статусу нейтральної держави, неучасть у військових блоках, зобов'язання не приймати, не виробляти і не набувати ядерної зброї. Пізніше, разом з Актом про державну незалежність, Верховна Рада України прийняла постанову “Про військові формування в Україні”, за якою всі війська (сили) переходили під її юрисдикцію. Це історичне рішення було спрямовано на захист національних інтересів від зовнішніх та внутрішніх воєнних загроз.

Для України постало важливе питання щодо вирішення долі дислокованого на її теренах потужного угруповання військ (сил), оснащеного великою кількістю озброєння і військової техніки, що залишились у спадок від колишнього Радянського Союзу у вигляді трьох військових округів, основної бази Чорноморського флоту та безлічі військових частин центрального підпорядкування. Україна мала розвинену воєнну інфраструктуру (командні пункти з розвинутою системою зв'язку, арсенали зброї, аеродроми, навчальні центри і полігони тощо). Згідно концепції оборони та будівництва Збройних Сил України від 1991 року, було визначено принципи будівництва та структура збройних сил, яка включала три види: Сухопутні війська, Військово-Повітряні сили і Сили Протиповітряної оборони, Військово-Морські сили. Гранична чисельність збройних сил мала складати не більше як 0,8 – 0,9 відсотків чисельності населення (400 – 420 тисяч чоловік). Перша воєнна доктрина України передбачала вирішення завдань оборони лише власними силами за всіма напрямками і від будь-якої держави.

Будівництво Збройних Сил України супроводжувалось значним скороченням чисельності особового складу та озброєння. За рахунок розформування деяких частин, удосконалення організаційно-штатної структури чисельність ЗС України на кінець 1995 року було скорочено до 400 000 чоловік.

26 січня 1996 року Рада національної безпеки та оборони розглянула проект Концепції реформування Збройних Сил України. Концепція передбачала подальше значне скорочення військ, ліквідацію військових округів та перехід на оперативно-територіальну систему будівництва армії, принципи регіонального комплектування тощо. Проте, у подальшому ця Концепція була не реалізована.

Перший рік реалізації положень Державної програми будівництва та розвитку Збройних Сил

України вніс суттєві зміни до їх обліку та діяльності. Протягом 1997 року проводилася значна робота з оптимізації структури та чисельності Збройних Сил України. З 1998 року запроваджена нова система військово-адміністративного розподілу території України. Замість військових округів було утворено оперативні командування. Функціонально вони стали постійними оперативно-стратегічними об'єднаннями, призначеними для виконання як у мирний, так і у воєнний час оперативних, мобілізаційних завдань і завдань територіальної оборони у встановлених для них межах, а також технічного, тилового, медичного та інших видів забезпечення військ (сил), що знаходяться на їхніх територіях. З часом Головні командування видів Збройних Сил України були переформовані у командування видів із відповідною оптимізацією їх структури та чисельності. З трьох оперативних командувань залишилися два (Західне та Південне), а північне оперативне командування переформовано в територіальне управління “Північ”. Статус командувань було знижено з рівня оперативно-стратегічного об'єднання до рівня оперативного об'єднання.

Реально, за всі роки незалежності в Україні відбувався інтенсивний процес скорочення чисельного складу військ і озброєнь, практично без врахування доцільних показників геопросторової організації Збройних Сил України, особливо щодо районів дислокації та ймовірних районів застосування механізованих (танкових) бригад. Не повною мірою було враховано сам факт існування в Криму Чорноморського флоту Російської Федерації.

Досвід локалізації та припинення прикордонного інциденту між Україною та Росією щодо острова Коса Тузла в 2003 році показав, що розвідувальні органи в Україні, були не спроможні повною мірою забезпечувати відстеження змін в обстановці та надавати вищим органам державного управління інформацію про можливе виникнення прикордонних інцидентів та можливість переростання їх у збройні конфлікти. Взаємодія та взаємний обмін інформацією між усіма розвідувальними органами України, який було організовано після початку прикордонного інциденту, надало змоги із запізненням отримати більш повну інформацію про дії та наміри російської сторони. Так було отримано факти про переведення окремих частин та підрозділів Збройних Сил Російської Федерації у стан підвищеної бойової готовності, передислокації

до кордону спеціальних підрозділів ФСБ та МВС Російської Федерації, викрито факти ведення розвідувальної діяльності підрозділами ФСБ Російської Федерації для отримання інформації стосовно України [4]. Перелічені факти та аналіз існуючих на той час підходів до дислокації Збройних Сил України надає підстави зробити певні висновки щодо подальшого “найефективнішого” розміщення з’єднань та частин механізованих (танкових) військ.

Враховуючи географічне положення України [2], запропонований регіональний підхід можна застосовувати не тільки для територіальної оборони, але й під час планування заходів з оборони держави, а саме визначення районів дислокації та районів бойового призначення частин механізованих (танкових) військ в умовах невизначеності противника. Запропонований регіональний підхід передбачає наявність десяти регіонів в Україні: Донбас (Донецька та Луганська області); Катеринославське Придніпров’я (Дніпропетровська та Запорізька області); Слобідська Україна (Полтавська, Сумська та Харківська області); Київське Полісся (Житомирська, Київська та Чернігівська області); Волинське Полісся (Волинська та Рівненська області); Карпатський регіон (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Чернівецька області); Поділля (Вінницька, Тернопільська та Хмельницька області); Середнє Придніпров’я (Черкаська та Кіровоградська області); Північне

Причорномор’я (Миколаївська, Одеська та Херсонська області); Крим.

Існуюча кількість механізованих (танкових) бригад, з урахуванням їх подальшої оптимізації, дозволяє здійснювати їх дислокацію в запропонованих регіонах України, крім того регіон Крим співпадає з межами відповідальності командування Військово-Морських Сил України. Питанням, яке потребує подальшого дослідження, є різна протяжність державного кордону в регіонах України, що межують із зовнішніми кордонами країни.

Довжина державного кордону України становить 7700 км, рис. 1. Кордон простягається по суходолу 5740 км і морях 1960 км. 1560 км морського кордону припадає на Чорне море і 400 км – на Азовське. За протяжністю державного кордону Україна посідає одне з перших місць у Європі. Держава безпосередньо межує з сімома країнами – Російською Федерацією, Білоруссю, Молдовою, Румунією, Польщею, Угорщиною і Словаччиною. Найдовшими є кордони з Російською Федерацією (2063 км), Молдовою (1191 км) і Білоруссю (1084 км). Довжина кордону України з Румунією становить 625 км, Польщею – 543 км, Угорщиною – 135 км, Словаччиною – 99 км. Через Чорне море Україна має спільні кордони з Туреччиною, Болгарією і Грузією.

Рис. 1. Крайні точки та географічний центр України

Для вибору місця дислокації механізованої (танкової) бригади в кожному регіоні, що межує із зовнішніми кордонами країни, можливо врахувати відстань нічного переходу, на якому вона знаходитиметься від державного кордону, а районом бойового призначення виступатиме (ділянка місцевості безпосередньо вздовж кордону) у секторі відповідальності. Сектором відповідальності буде смуга місцевості вздовж державного кордону в кожному регіоні, що межує із зовнішніми кордонами країни. Крім того, кожна механізована (танкова) бригада

зможє безпосередньо приймати участь у завчасному оперативному обладнанні території свого сектору відповідальності. Таким чином у визначений час кожна військова частина механізованих (танкових) військ здатна буде приховано зайняти район бойового призначення у встановленому секторі безпосередньо вже по периметру державного кордону. Варіанти секторів для двох регіонів Донбас та Катеринославське Придніпров'я представлено на рис. 2.

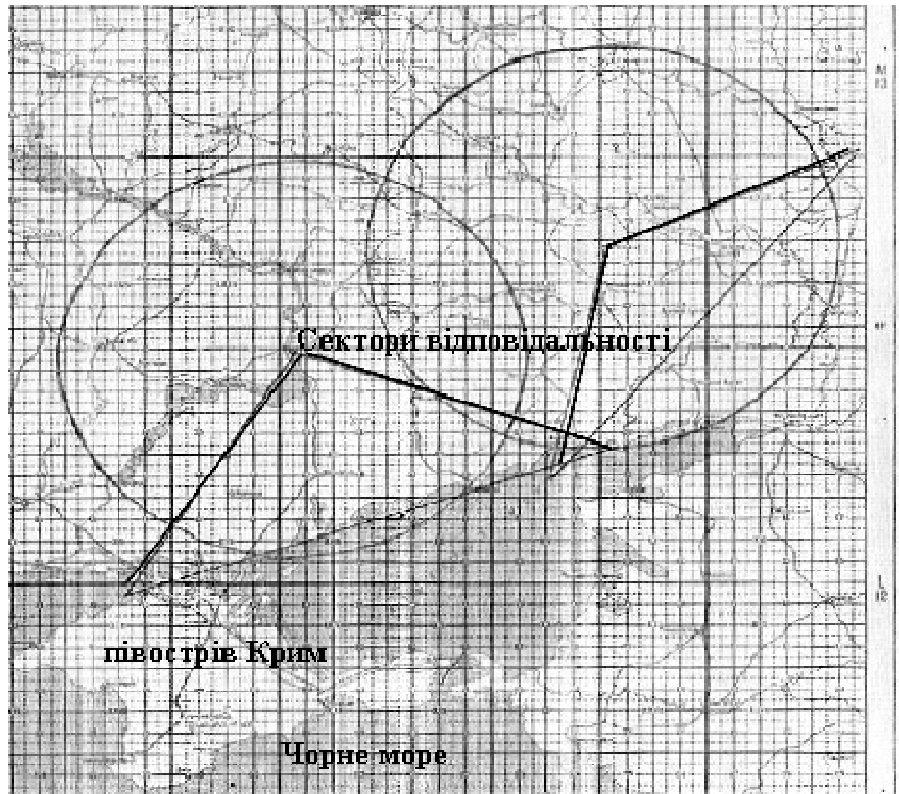

Рис. 2. Варіанти секторів відповідальності

При такому варіанті дислокації військових частин механізованих (танкових) військ можна значно збільшити показники оперативності і прихованості в інтересах оборони країни за умов невизначеності воєнного противника. Таким чином запропоновано геопросторові показники дислокації військових частин механізованих (танкових) військ в інтересах оборони країни за умов невизначеності противника.

На підтримку вищезазначеного висновку виступає здатність військових частин механізованих (танкових) військ на одній заправці приховано вийти в район бойового призначення, а також зменшення кількості потрібних військових частин при розміщенні на певній відстані (радіусі) в глибині держави ніж їх безпосереднє розміщення вздовж державного

кордону. Також можливо буде безпосередньо самими військовими частинами механізованих (танкових) військ здійснювати завчасне оперативне облаштування території свого району бойового призначення. Крім того, при регіональному геопросторовому розміщенні військових частин механізованих (танкових) військ виникне можливість до залучення цих військових частин безпосередньо на тій самій місцевості для розв'язання збройного конфлікту, який може виникнути всередині держави.

Висновок. Звісно, що певні обмеження та формат статті не надають можливості більш детально висвітлити запропоновані ідеї. Запропонований регіональний підхід до дислокації військових частин механізованих

(танкових) військ, на наш погляд, є намаганням перегляду і пошуку нових підходів до територіальної організації Збройних Сил України в умовах реформування на початку XXI століття. Такий підхід сприятиме розробленню єдиних поглядів на це питання і в подальшому повинен призвести до розроблення нового плану дислокації збройних сил у цілому.

Напрямок подальших досліджень при територіальному плануванні в військовій сфері для визначення пунктів дислокації військових частин механізованих (танкових) військ може бути математична формалізація заповнення та покриття опуклої області рівними колами.

Автори статті не виключають можливість й інших підходів та думок до вищезазначеного і виступають із пропозицією залучення фахівців до детальної дискусії на сторінках нашого видання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Богданов С.А. Особенности начального периода войн прошлого и будущего / С.А. Богданов // Военная мысль. – 2003. - № 5. – С. 17–20.
2. Географічна енциклопедія України : в 3 т. – Київ: Українська енциклопедія, Т. 1.– 1989. – 414 с.; Т. 2. – 1990 – 480 с.; Т. 3. – 1993. – 480 с.
3. Дербин Е.А. Вторжение: каким оно может быть? / Е.А. Дербин // Военная мысль. – 2001. – № 4. – С. 64–69.
4. Олексієнко Б.М. Проблемні питання взаємодії розвідувальних органів України в умовах прикордонного конфлікту / Б.М. Олексієнко // Труды університету. – 2012. – № 108. – С. 56–61.
5. Сержантов А.В. Анализ особенностей современных военных конфликтов / А.В. Сержантов, А.П. Мартофляк // Военная мысль. – 2011. - № 5. – С. 36–44.
6. Скворцов А.С. Использование геополитических факторов в интересах решения задач национально-государственной безопасности / А.С. Скворцов, Н.П. Клокотов, Н.И. Турко // Военная мысль. – 1995. - № 2. – С. 15–24.
7. Щербаков Е.С. Распределение войск по направлениям в условиях неопределенности в оценке сил противника / Е.С. Щербаков // Военная мысль. – 2009. - № 5. – С. 58–63.

*Рецензент: Корецький А.А. – к.в.н., с.н.с.,
ЦВСД НУО України.
Поступила в редакцію 31.01.13*